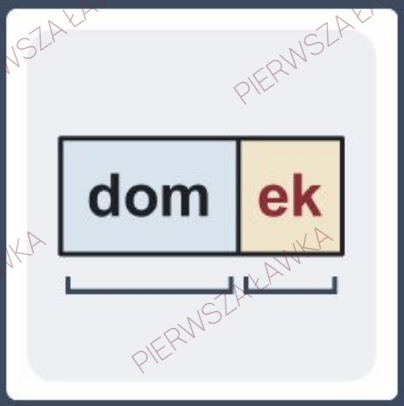
PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW KART PRACY · JĘZYK POLSKI · KLASA 7

Dział 2. Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone

Wyraz podstawowy i pochodny, temat słowotwórczy, formant i jego rodzaje (przedrostkowy, przyrostkowy, przedrostkowo-przyrostkowy, zerowy), funkcje formantów, rdzeń i rodzina wyrazów, wyrazy złożone (złożenia, zrosty, zestawienia) i ich pisownia, nazwy mieszkańców. Sześć kart pracy: teoria z przykładami, ćwiczenia, utrwalenie, zastosowanie i dwa równoległe sprawdziany – z pełnym kluczem odpowiedzi.

Karta	Temat	Zadania
1	**Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka	5 zad. 20 pkt
2	**Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – ćwiczenia podstawowe** Sprawdzam, czy rozumiem podstawy	6 zad. 25 pkt
3	**Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – utrwalenie** Zadania o wyższym poziomie trudności	6 zad. 21 pkt
4	**Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – w praktyce** Tekst, źródło, doświadczenie lub sytuacja z życia	3 zad. 13 pkt
5	**Sprawdzian: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – grupa A** 20 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt
6	**Sprawdzian: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – grupa B** 20 minut · 20 pkt	6 zad. 20 pkt

Jak korzystać z zestawu

- Karta 1 zawiera najważniejsze wiadomości i przykłady – od niej warto zacząć.
- Karty 2–4 to ćwiczenia podstawowe, utrwalenie oraz zastosowanie wiedzy w tekście, na źródle lub w sytuacji z życia.
- Karty 5 i 6 to równoległe sprawdziany (grupa A i grupa B) z tymi samymi typami zadań i tą samą punktacją – gotowe na lekcję.
- Każda karta mieści się na osobnych stronach i ma własną punktację – można ją wydrukować osobno jako pracę domową, kartkówkę lub zastępstwo.
- Klucz odpowiedzi do wszystkich kart znajduje się na końcu zestawu. Wersja DOCX pozwala dowolnie edytować zadania.

Materiał oryginalny. Podstawa programowa 2017 w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 996). Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, przykłady i rozgrzewka

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 20 pkt

Przypomnij sobie

- **Wyraz podstawowy** to wyraz, od którego utworzono inny wyraz. **Wyraz pochodny** to wyraz utworzony od wyrazu podstawowego: dom → domek. Wyraz pochodny objaśniamy za pomocą podstawowego: domek to ‘mały dom’.
- **Temat słowotwórczy** to część wyrazu pochodnego wspólna z wyrazem podstawowym. **Formant** to cząstka, która tworzy nowy wyraz i nadaje mu znaczenie: dom-**ek** (temat: dom-, formant: -ek).
- W temacie mogą zachodzić **oboczności**, czyli wymiany głosek: ręka → ręczny (k : cz), noga → nóżka (o : ó, g : ż).

Rodzaj formantu	Gdzie stoi	Przykład
przedrostkowy	przed tematem	pisać → **do**pisać, babcia → **pra**babcia
przyrostkowy	po temacie	kot → kot**ek**, malować → mal**arz**
przedrostkowo-przyrostkowy	przed tematem i po nim	morze → **nad**mor**ski**, dom → **bez**dom**ny**
zerowy	brak cząstki – wyraz pochodny jest krótszy od podstawowego	biegać → bieg, wybrać → wybór

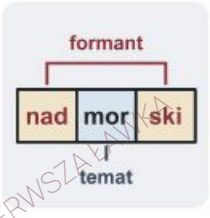
- **Funkcje formantów**: -ek, -ka, -ik – zdrobnienie (kotek, rączka, nosik); -isko – zgrubienie (psisko, kocisko); -arz, -acz, -ak – wykonawca czynności (malarz, biegacz, pływak); -alnia, -arnia – miejsce (pralnia, kawiarnia); -ość – nazwa cechy (mądrość); -ka, -yni – nazwa żeńska (sąsiadka, mistrzyni); prze-, wy-, do- – zmiana znaczenia czasownika (przepisać, wypisać, dopisać).
- **Rdzeń** to cząstka wspólna dla wszystkich wyrazów pokrewnych. **Rodzina wyrazów** to wszystkie wyrazy pokrewne: las, lasek, leśny, leśnik, zalesić, lesisty (rdzeń: las-, leś-, les-). Wyrazy podobne brzmieniem, ale niezwiązane znaczeniem, do rodziny nie należą.
- **Wyrazy złożone** powstają z co najmniej dwóch wyrazów: **złożenia** – tematy połączone cząstką -o-, -i-, -y- (gwiazdozbiór, długopis, łamigłówka); **zrosty** – wyrazy zrośnięte bez zmiany formy (Wielkanoc, dobranoc, wiarygodny); **zestawienia** – osobne wyrazy o jednym znaczeniu (wieczne pióro, maszyna do szycia).

- **Pisownia przymiotników złożonych:** łącznie, gdy pierwszy człon określa drugi (ciemnozielony, jasnoniebieski, staropolski); z łącznikiem, gdy człony są równorzędne (biało-czerwony, polsko-niemiecki).
- **Nazwy mieszkańców** to też wyrazy pochodne: Kraków → Krakowianin, Gdańsk → Gdańszczanin. Od 2026 r. piszemy je wielką literą.

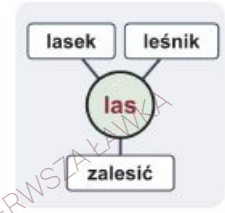
Z czego zbudowany jest wyraz?

piekarz: temat piek-, formant -arz

nadmorski: formant nad-…-ski

rodzina wyrazów: las, lasek, leśnik, zalesić

biało-czerwony – z łącznikiem, ciemnozielony – łącznie

Przykłady z wyjaśnieniem

Przykład 1. Przeanalizuj budowę wyrazu „piekarz”.
Wyraz podstawowy: piec. Temat słowotwórczy: piek- (oboczność c : k). Formant: -arz (przyrostkowy). Znaczenie: ‘ten, kto piecze’ – formant tworzy nazwę wykonawcy czynności.

Przykład 2. Jaki formant ma wyraz „podwodny”?
Wyraz „podwodny” objaśniamy wyrażeniem „pod wodą”. Temat: -wod-. Formant przedrostkowo-przyrostkowy: pod-…-ny. Znaczenie: ‘znajdujący się pod wodą’.

Przykład 3. Czy „sołtys” należy do rodziny wyrazu „sól”?
Nie. Wyrazy brzmią podobnie, ale nie łączy ich znaczenie. Wyraz „sołtys” pochodzi z języka niemieckiego. Do rodziny wyrazu „sól” należą np. solić, solniczka, słony.

Zadania

1 **Połącz wyraz pochodny z wyrazem podstawowym. Wpisz literę.** ___ / 4 pkt

1. domek
2. mądrość
3. pływak
4. dopisać

a) pisać
b) dom
c) pływać
d) mądry

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 **Podziel wyrazy na temat słowotwórczy i formant. Zapisz je według wzoru: kot-ek.** ___ / 5 pkt

1. piesek → _____
2. malarz → _____
3. czytelnia → _____
4. prababcia → _____
5. nadmorski → _____

Sprawdzian: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – grupa A

KARTA 5/6

20 minut · 20 pkt

Imię i nazwisko: Data: Wynik: ..... / 20 pkt

1 **Połącz wyraz pochodny z wyrazem podstawowym. Wpisz literę.** ___ / 4 pkt

1. ogródek	a) pić
2. czytelnik	b) szybki
3. szybkość	c) ogród
4. dopić	d) czytać

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

2 **Podziel wyrazy na temat słowotwórczy i formant. Zapisz je według wzoru: kot-ek.** ___ / 4 pkt

1. stolik → _____
2. pisarz → _____
3. bezdomny → _____
4. przepisać → _____

3 **Przyporządkuj wyrazy do kolumn według rodzaju formantu.** ___ / 6 pkt

zapisać domek nadmorski arcymistrz kopacz podziemny

przedrostkowy	przyrostkowy	przedrostkowo-przyrostkowy

4 **Który wyraz nie należy do rodziny wyrazu „ziemia”?** ___ / 1 pkt

A. ziemisty **B.** ziemniak **C.** podziemie **D.** zimowy

5 **Wyjaśnij znaczenie wyrazu „domisko” za pomocą wyrazu podstawowego. Nazwij funkcję formantu.** ___ / 2 pkt

6 **Wypisz cztery wyrazy z rodziny wyrazu „dom”. Zapisz ich rdzeń.** ___ / 3 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – zestaw 6 kart pracy z kluczem i powtórką, klasa 7

Podgląd pokazał 5 z 15 stron. Pełna wersja: 15 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – najważniejsze wiadomości – 5 zadań, 20 pkt
- Karta 2: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – ćwiczenia podstawowe – 6 zadań, 25 pkt
- Karta 3: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – utrwalenie – 6 zadań, 21 pkt
- Karta 4: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – w praktyce – 3 zadania, 13 pkt
- Karta 5: Sprawdzian: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – grupa A – 6 zadań, 20 pkt
- Karta 6: Sprawdzian: Słowotwórstwo: budowa wyrazów, rodzina wyrazów, wyrazy złożone – grupa B – 6 zadań, 20 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości z przykładami.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/jezyk-polski-klasa-7-dzial-02-slowotworstwo-budowa-wyrazow-rodzina-wyrazow-wyrazy